

OLTALOMKERESŐK

A Menedék Egyesület hírlevele a nemzetközi migrációról

X. évfolyam 1. szám

2004. január

Halál a reptéren

2000. december 18-án egy külföldi férfi a Magyarországról való kiutasításának hatósági kényszerrel történő végrehajtása (kitoloncolása) során Ferihegy nemzetközi repülőtéren elhunyt. Ezzel kapcsolatosan az ombudsmanhoz panaszt nyújtottak be, mert bár a férfi nigériai állampolgár volt, az idegenrendészeti hatóság mégis a Kameruni Köztársaságba kívánta őt kitoloncolni.

A BM Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) adatai szerint a külföldi 1998. október 25-én, egy hajón hagyta el Kamerun Douala városát, ahonnan Jugoszláviába utazott. A férfi 1999. február 19-én éjjel, embercsempészek segítségével, általa ismeretlen helyen, vízum, az állampolgársága, illetve személyazonossága igazolására alkalmas úti okmány nélkül, illegálisan lépte át a magyar-jugoszláv államhatárt. Az egyik embercsempész Budapestre szállította őt, ahonnan 1999. február 22-én, egy számára ismeretlen, fekete bőrű férfitől kapott pénzen vonattal Debrecenbe utazott. Itt jelentkezett a Menekültügyi és Migrációs Hivatal befogadóállomásán, és 1999. február 25-én menedékjog iránti kérelmet terjesztett elő.

Útlevel, személyazonosság igazolására alkalmas okirat hiányában a menekültügyi hatóság mind a külföldi személyi adatait, mind kameruni állampolgárságát a nyilatkozata alapján rögzítette. A külföldi menekültként való elismerését a hatóság 1999. április 22-én kelt határozatában megtagadta. Ez ellen a férfi felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Fővárosi Bíróságon, majd pedig a Legfelsőbb Bírósághoz fordult. A Legfelsőbb Bíróság 1999. december

7-én kelt végzésében az elsőfokú bíróság végzését jóváhagyta, mondván, a menekült helyzetéről szóló genfi egyezmény alkalmazásához az „szükséges, hogy a kérelmező bizonyítsa személyazonosságát az eljáró hatóság számára a politikai állapotok, az üldöztetéstől való megalapozott félelem megítéléséhez, továbbá igazolja vagy valószínűsítse az üldöztetéstől való félelmének megalapozottságát”. Mivel a férfi „sem személyazonosságát, sem politikai indíttatású üldöztetését nem tudta sem bizonyítani, sem valószínűsíteni a menekültügyi eljárás során”, a kérelmet elutasították.

A menedékjogi kérelem jogerős elutasítását követően a férfira az idegenrendészeti jogszabályokat kellett alkalmazni, vagyis addigi szálláshelyét, a debreceni befogadóállomást el kellett hagynia. 2000. február 29-én kelt határozatában a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság Igazgatásrendészeti Osztálya (idegenrendészeti hatóság) megállapította: a férfi a beutazás szabályait megszegte, továbbá érvényes útlevel és tartózkodási engedély nélkül él az országban, tartózkodása a közbiztonságot sérti, illetve veszélyezteti. A külföldit ezért kiutasították az országból, és kötelezték, hogy Magyaror-

A TARTALOMBÓL:

- Magyar adomány
- Migráció és/vagy kettős állampolgárság
- Önnek 1% – de a menekülteknek többet jelent
- Kivándorlók kalandos szökései

szágot Budapest-Ferihegy határátkelőhelyen keresztül hagyja el, sőt az ország elhagyásának időpontjától kezdődő egy évre beutazási és tartózkodási tilalmat rendeltek el vele szemben. Az idegenrendészeti hatóság a közrend megóvása érdekében elrendelte a kiutasítás kitoloncolással történő végrehajtását, amit a kiutazás feltételeinek megteremtéséig felfüggesztett. *A kitoloncolás elrendelésével szemben jogorvoslatot nem lehetett előterjeszteni.*

A kitoloncolás végrehajtásáig elrendelték a férfi kijelölt helyen való tartózkodását, amelynek helyszínéül a Nyírbátori Határőr Igazgatóság közösségi szállását (közösségi szállás) jelölték ki. Személyazonosságának megállapításáig a szállást csak rendkívüli méltánylást érdemlő esetben, a fenntartó idegenrendészeti hatóság engedélyével hagyhatta el. A határozat ellen 2000. május 5-én a külföldi magyar állampolgárságú jegyese felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő a Nyírbátori Városi Bíróságnál. Sérelmezte, hogy az általa – közjegyző előtt – tett befogadó nyilatkozat ellenére társának a közösségi szálláson kell élnie. *A bíróság a kérelmet elutasította.*

2000. július 17-én a közösségi szálláson tartózkodó külföldi – jogi képviselője útján – bemutatta a Kameruni Köztársaságban francia nyelven kiállított, fényképes személyazonossági igazolványát. Miután személyazonosságát igazolta, az idegenrendészeti hatóság a kötelező tartózkodási hely kijelöléséről szóló határozatát módosította: a férfi a közösségi szállásról korlátozás nélkül eltávozhatott, azonban a kitoloncol-

Adósok migrációja az EU-ban?

A kormány rendeletben szabályozta az EK tagállamai között az adóbehajtási jogsegélyt [7/2004. (I. 22.) kormányrendelet]. A csatlakozást követően a legalább 1500 eurós összegű követelések teljesítése érdekében az adóhatóságok egymás között adatokat cserélnek, illetőleg az adóbehajtás elősegítésére egymással kapcsolatba lépnek. Ha az APEH Központi Kapcsolattartó Irodája, amelyen keresztül folyik a jogsegély, például arról szerez tudomást, hogy az adózónak vagy az adó megfizetésére kötelezhető embernek vagyontárgya van egy harmadik személy birtokában, még erre vonatkozóan is azonnal adatokat továbbíthat a behajtás érdekében. Nem érdemes tehát az adósoknak, adómegkerülőknél bujdosniuk, mert az adóhivatal keze messzire elér, bekasszírozza a tartozást, majd átutalja a megkeresést küldőnek.

lás feltételeinek megteremtéséről szóló értesítés és a kiutazás végrehajtása közötti időben már nem.

2000. október 20-án a külföldi újabb kérelmet nyújtott be a menekültügyi hatósághoz, és személyazonosságának igazolására hivatkozva, korábbi kérelme, illetve annak indokai változatlan fenntartása mellett, a menedékjogi eljárás ismételt lefolytatását, illetve menekültként vagy befogadottként való elismerését kérte. A debreceni menekültügyi ügyosztály 2000. november 8-án kelt levelében érdemi vizsgálat nélkül utasította el a kérelmet. Az elutasítás indokaként a menekültügyi hatóság arra hivatkozott, hogy a férfit nem a személyazonosságát igazoló okmányok, hanem a menekültek helyzetére vonatkozó, 1951. július 28-án elfogadott genfi egyezményben megjelölt okok hiányában nem ismerte el menekültként. Ügyében az eljárás a Legfelsőbb Bíróság végzésével 1999 decemberében már lezárult. Miután az ismételt kérelemben új menekülési okok nem szerepeltek, így az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény [Áe. 73. § (2) bek.] értelmében, ugyanabban az ügyben, azonos tényállás mellett, új eljárás sem indult.

A férfi 2000. december 15-én értesült arról, hogy a BÁH a hazatéréséhez szükséges okmányokat beszerezte, és kitoloncolását 2000. december 18-án fogják végrehajtani. A döntést szóban kihirdették, de az érintett a határozat átvételét megtagadta. December 17-én, késő éjszaka hozták el őt a közösségi szállásról, hogy a Budapest-Ferihegyről 06.50-kor induló Budapest–Brüsszel–Douala járatral kitoloncolják. Miután tíz személy közreműködésére volt szükség ahhoz, hogy a 30 éves, körülbelül 188 cm magas, izmos testalkatú, erősen kapálódzó férfit a szállító gépkocsiban elhelyezzék, a kezeit még a közösségi szálláson megbilincseltek.

A férfi és az őt kísérő két rendőr 2000. december 18-án hajnali fél kettőkor érkezett a repülőtérre. A parkoló gépkocsiban várakozó külföldit 5 óra 10 perckor kiszállították a járműből, majd az ORFK Készenléti Rendőrség által a külföldi Kamerunig kísérésére és felügyeletére kijelölt két rendőr közreműködésével a 2B terminál épületébe, az 1-es számú útlevelező pult-hoz vezették. A kiabáló, a rendőrséget hol magyarul, hol angolul szidalmazó férfit az ORFK Repülőtéri Biztonsági Szolgálat utasbiztonsági helyiségébe kísérték, ahol a csuklóján lévő fémbilincset levették. A külföldi ruházatának átvizsgálását követően, a fémkereső kapu előtt a külföldi erőszakossá vált, menekülni próbált. A rendőrök az egyik asztalra kényszerítették, szíjbilincsel előbb a kezeit, majd néhány

perccel később a két lábát is megbilincseltek. A kézbilincs feltételét követően a BÁH munkatársa a légitársaság magyarországi képviselőjének kíséretében felment a fedélzetre, a férfi magatartásáról tájékoztatta a kapitányt, aki úgy döntött, hogy a gépen öt perccel a többi utas beszállását megelőzően foglalja el a helyét. Közben a már mozgásképtelen, kiabáló és öngyilkossággal fenyegető külföldit a rendőrök egy csomagszállító téglikocsira tették, és a tranzitváróba tolták. A repülőgép ajtajánál a lábbilincset eltávolították, így a külföldi saját lábán jutott be az utastérbe. A repülőgépen a Készenléti Rendőrség munkatársai közrefogták, vagyis a középső ülésen kapott helyet. Miután a fedélzetet sem maradt csendben, ráadásul még testi kényszer alkalmazásával sem lehetett őt ülve tartani, a pilóta a férfi elszállítását – a gép személyzetének és a légitársaság magyarországi képviselőjének jelenlétében – megtagadta. Az utasok beszállítása csak azt követően kezdődött, hogy a férfi, a rendőrök és a BÁH munkatársa elhagyta a gép fedélzetét.

A kiabáló, a rendőröknek csak vonakodva engedelmeskedő külföldit a terminál épületébe kísérték, ahol a fémkereső kaput elhagyva, az ORFK Repülőtéri Biztonsági Szolgálat szolgálati folyosójára tuskolták. Az „utasbiztonsági pihenő” szolgálati helyiség előterében az „ellenállás leküzdése végett” a Készenléti Rendőrség munkatársai a férfit a falhoz nyomták. Ő a testi kényszer hatására fekvő testhelyzetben a kövezetre került. Miközben a rendőrök a földön fekvő, rütkapáló lábát szigetelőszalaggal átkötözték, megbilincseltek és a lábait lenyomva tartották. Amikor a rendőrök a férfi váratlan eszméletvesztését észrevették, azonnal orvost hívtak, s a ruházatát meglazították, a gerincét – a tarkó tájékán – hideg vízzel locsolták. A körülbelül öt perccel belül a helyszínre érkező repülőtéri ügyeletes orvos a légút vizsgálatát követően szívmasszázst alkalmazott, azonban 6 óra 50 perckor már csak a halál tényét tudta megállapítani. Kiállította a halottvizsgálati bizonyítványt. *Az okmány szerint a halál körülményei tisztázatlanok.*

A SOTE Igazságügyi Orvostani Intézetében már a haláleset napján elvégezték a holttest boncolását. A szakértői vélemény szerint a külföldi *balála természetes úton*, a nyitott pitvari sövény következtében létrejött idült szívútlenség, jobbszívfél-elégtelenség miatt állott be. A halál adott időpontban való beálltát a kezdődő felső-alsó légúti hurut is elősegíthette. A holttesten igen csekély, hámphorzsolásos jellegű sérülések voltak, amelyek öngyilkosban nyolc napon belül gyógyultak volna, a halállal okozati összefüggésbe nem

hozhatók. A boncolás „megragadásra, dulakodásra” utaló elváltozást nem észlelt.

A következő napon a külföldivel szembeni rendőri intézkedések miatt a Magyar Helsinki Bizottság feljelentést tett a Fővárosi Ügyészségi Nyomozó Hivatalnál. A 2001. január 19-én kelt nyomozást megtagadó határozatában a nyomozóhivatal megállapította, hogy a külföldi „kitoloncolásának végrehajtása, illetőleg az ennek során alkalmazott szükséges és indokolt mértékű testi kényszer, és nevezett természetes módon bekövetkezett halála között okozati összefüggés nem áll fenn”, vagyis az eljárás bűncselekmény elkövetésének alapos gyanújára utaló körülményt nem tárt fel. A szervezet panasszal fordult a Fővárosi Főügyészséghez, mert ha egy rendőri intézkedés során meghal valaki, az önmagában elegendő ok arra, hogy az ügyben nyomozást rendeljenek el. Másrészt a külföldi halálának okára vonatkozó orvosi dokumentáció is hiányos volt.

A fővárosi főügyész 2001. március 5-én kelt határozatában a panaszt elutasította, ugyanis a nyomozóhivatal megalapozottan döntött arról, hogy a külföldivel szemben intézkedő rendőrök nem követtek el bűncselekményt. A halál okát illetően a főügyész nem vitatta, hogy az eljáró szakértők csak a férfi testén lévő „külsérelmi nyomokat vizsgálták, azt nem, hogy a rendőri intézkedés okozati összefüggésbe hozható-e a sértett halálával. Nem merült fel adat arra, hogy az intézkedés jogszerűtlen lett volna, a megengedett mértéket túllépte volna, a rendőrök ugyanakkor az elhunyt betegségéről nem tudtak, így felelőségük a sértett halálával kapcsolatban fel sem vethető”. *A határozat ellen további panaszt nem lehetett benyújtani.*

Az eltűnt személyek felkutatásának és a rendkívüli halálesetek kivizsgálásának rendjéről szóló 23/1994. (X. 26.) BM rendelet 2. § (1) bekezdése értelmében Magyarországon bekövetkezett rendkívüli haláleset kivizsgálásáról a rendőrség gondoskodik. A rendőrség eljárására az Áe. szabályait kell alkalmazni. A külföldi halálának körülményeit a BRFK V. Kerületi Rendőrkapitányság Rendkívüli Haláleseti Osztálya vizsgálta. Az eljárás bűncselekményre utaló adatot nem tárt fel.

A 2001. január 16-án kelt első fokú államigazgatási határozat ellen a férfi magyar jegyese fellebbezett. A fellebbezésben egyrészt azt kifogásolta, hogy az „örjögő” külföldi miért nem részesült hamarabb orvosi ellátásban, másrészt aggályosnak találta, hogy a külföldi elhalálozásában a légúti megbetegedés szerepet játszott volna, és felvetette annak lehetőségét, hogy a haláleset más külső behatások, így

például könnygáz-spray szabálytalan használatának eredménye lehet.

A fellebbezés eredményeként a BRFK Életvédelmi Osztálya az első fokú határozatot megsemmisítette, és 2001. március 2-án az V. Kerületi Rendőrkapitányságot új eljárásra kötelezte. Az új eljárásban kirendelt igazságügyi orvos szakértő szerint megalapozatlan volt a boncoló orvosok szakvéleményében szereplő megállapítás, miszerint a légúti hurut a halál beálltát elősegítette. A férfi halálának közvetlen oka a jobb szívfél elégtelensége következtében kialakult heveny keringés-légzés leállás volt, vagyis természetes okból halt meg. Bűncselekményre utaló adatot az új eljárás sem tárt fel.

A jegyes a 2001. április 3-án kelt új első fokú határozat ellen is fellebbezett. A fellebbezés utal arra, hogy a repülőtéren – így például az ORFK Repülőtéri Biztonsági Szolgálat szolgálati folyosóján – működő biztonsági kamerák rögzítették, hogy a külföldivel mi történt, ezért a tényállás tisztázása érdekében a felvételek beszerzését indítványozta. A 2001. május 10-én kelt másodfokú határozatában a BRFK megállapította, hogy az első fokú hatóság az új eljárásban már kellőképpen tisztázta a tényállást, ezért a megtámadott határozatot változatlan formában fenntartotta, mivel több szerv „egymástól – és a rendőrségtől is – külön vizsgálta a halálesetet, és mulasztást egyikük sem állapított meg”. Az új eljárásban beszerzték a „Fővárosi Főügyészség, a Fővárosi Ügyészségi Nyomozó Hivatal, a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság és a Készenléti Rendőrség” vizsgálati anyagait, és megállapították, hogy a külföldivel szembeni rendőri intézkedés jogszerű volt. Az új eljárásban kirendelt igazságügyi orvos szakértő szerint idegenkezűsége utaló gyanú nem merült fel. A Fővárosi Ügyészségi Nyomozó Hivatal a kényszerítő eszközök alkalmazását jogszerűnek minősítette, ezért megtagadta a nyomozást. A külföldivel „szemben alkalmazott kényszerítő eszközök alkalmazása tényként értékelendő és jogszerű volt”; a „fellebbezésben említett repülőtéri kamerákkal rögzített filmfelvétel elemzése és értékelése nem feladata az államigazgatási eljárásnak”.

A jegyes a jogerős államigazgatási határozat ellen bírósághoz fordult. A keresetlevél egyszerű orvosi indokkal próbálta azt igazolni, hogy a férfi nem természetes okból, hanem a rendőri kényszerintézkedés következtében halt meg. Másrészt a repülőtéri kamerák által rögzített filmfelvételek beszerzésének elutasítása kapcsán arra hivatkozott, hogy az Áe. 26. § (1) bekezdése értelmében a közigazgatási szerv köteles a határozathozatalhoz szükséges tényállást tisztázni. A jegyes álláspontja szerint a BRFK

Életvédelmi Osztálya az Áe. idézett rendelkezésében előírt kötelezettségét megsértette azzal, hogy a tényállás tisztázásához szükséges filmfelvétel beszerzésétől és elemzésétől elzárkózott. A bíróságtól a másodfokú határozat hatályon kívül helyezését és új eljárás lefolytatására szóló utasítást kérte.

A bíróság 2003. május 13-án kelt ítéletében a keresetet elutasította. Az igazságügyi orvos szakértő meghallgatását követően a bíróság megállapította, hogy a „rendőrök által alkalmazott kényszerintézkedés semmiféle kapcsolatban nem állt a bekövetkezett halállal. A megvalósult kényszerintézkedést egy egészséges ember minden esetben túlélte volna”, a „rendőrök kényszerintézkedése nem volt összefüggésben a halál bekövetkezésével”. Az említett filmfelvételért a bíróság az ORFK Repülőtéri Biztonsági Szolgálatához fordult, amelynek vezetője azt válaszolta, hogy miután „a képanyag sem szabálysértésre, sem bűncselekményre utaló adatot nem tartalmazott, arra az eljáró szerv nem tartott igényt”. Így azt a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 42. § (2) bekezdése alapján, az esemény időpontjától számított hat hónap elteltével, megsemmisítették. Ítélete indoklásában a bíróság eljárásjogi szabálysértésnek minősítette azt, hogy a BRFK Életvédelmi Osztálya nem szerezte be a külföldivel szembeni rendőri kényszerintézkedésről készült filmfelvételeket, ami azonban „nem olyan súlyos, amely a határozat hatályon kívül helyezését tenné indokolttá”. A bíróság álláspontja szerint a képanyagot utólag már nem lehet beszerezni, így a bíróság az államigazgatási határozat hatályon kívül helyezése esetén sem kötelezhetné a BRFK Életvédelmi Osztályt arra, hogy a történeteket a filmfelvétel megtekintése alapján újból értékelje. Miután a jegyes a videofelvételekkel nem tudta alátámasztani azt, hogy a külföldi halála esetleges rendőri túlkapás miatt következett be, így azt sem tudta megdönteni, hogy a halál nem természetes ok következménye. *Az ítélet ellen jogorvoslatnak helye nincs.*

Az ombudsman nem vizsgálhatta a halál okát vizsgáló, folyamatban lévő eljárásokat, sem a bíróság, ügyészség döntését. Ugyanakkor szem előtt tartotta, hogy 1998. szeptember és 2001. május között Ausztriából, Belgiumból, Németországból, Franciaországból, Olaszországból és Svédországból történő kitoloncolás során összesen tíz személy elhalálozott, továbbá azt, hogy az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 2002. január 22-én elfogadta az „Emberi jogok, valamint a biztonság és az emberi méltóság tiszteletben tartásával végrehajtott kiutasítási eljárások” című ajánlását.

A vizsgálat során kitértek arra, vajon az állítólagos származási országba ter-

vezett kitoloncolás okozott-e alkotmányos visszásságot. Az országban tartózkodó külföldi személyazonosságát és állampolgárságát az arra jogosult külföldi hatóság által kiállított érvényes úti okmány igazolja, de ennek hiányában a személyi adatokat más okirat is igazolhatja. Ha valaki sem úti okmánnal, sem a személyazonossága igazolására alkalmas más okirattal nem rendelkezik, személyi adatai és állampolgársága tekintetében – az Áe. 27. § (1) bekezdése alapján – a nyilatkozata az irányadó. Ez azt jelenti, hogy a külföldi állampolgárt magyarországi tartózkodása alatt a különféle hatósági – így például a menedékjogi vagy az idegenrendészeti – eljárásokban az általa közölt információk alapján azonosítják. Mivel a férfi kameruninak vallotta magát, a hazatérését előkészítő hatóságnak először azt kellett tisztáznia, hogy őt a Kameruni Köztársaság az állampolgárának tekintie, illetve hajlandó-e visszafogadni. Miután a Kameruni Köztársaság az érintettet állampolgárának elismerte, a hazatéréséhez szükséges úti okmányokat kiállította, és mert nem merült fel a kínzás, üldöztetés veszélyére jelzés, *nem okozott alkotmányos joggal összefüggő visszásságot, hogy az idegenrendészeti hatóság az érvényes úti okmánnal nem rendelkező külföldit az általa származási országaként megnevezett államnak a határáig kívánta kitoloncolni.*

A kitoloncolás egyik formája volt, amikor valakit a magyar államhatáron túlra kellett kiutaztatni, légi úton. A 9/1994. (IV. 30.) BM rendelet értelmében légi toloncra az elrendelő hatóságnak az ORFK-nál kellett javaslatot tennie, és annak megszervezése, illetve végrehajtása szintén az ORFK hatáskörébe tartozott. A BÁH 2000. január 1-jei felállításától kezdődően a légi toloncot a BÁH, illetve az ORFK Készenléti Rendőrség kísérő, őrzési feladatokra kijelölt munkatársai hajtották végre, ám a hatóságoknak a kiutaztatás megszervezésével, illetve előkészítésével kapcsolatos – különösen az érintett személy szállításával összefüggő – feladatai rögzítése mellett a légi tolonc végrehajtásának módjára vonatkozóan semmiféle jogszabályi rendelkezés nem volt hatályban. Ezen a 2002. január 1-jén hatályba lépett 2001. évi XXXIX. törvény és végrehajtási rendeletei sem változtattak. A helyszíni bejárás tapasztalatai szerint a légi tolonc végrehajtása három szakaszra osztható. Az első a kitoloncolás megszervezése (úti okmányok és a menetjegy beszerzése, a repülőgépen kísérő személyek kijelölése). Az időközben hatályba lépett 170/2001. (IX. 26.) kormányrendelet szerint ezek a feladatok és a kitoloncolt személy külföldi hatóságoknak ▶

történő átadása a BÁH hatáskörébe tartozik. Amennyiben indokolt, a végrehajtás igénybe veheti a rendőrség közreműködését. A Parlamenti Közgyűlés ajánlása szerint a tagállamoknak jogszabályban kell biztosítaniuk, hogy *a kíséret tagjai megfelelően képzett – különösen mediációra, illetve a stresszhelyzetek kezelésére felkészített, nyelvtudással rendelkező és az adott kultúrát ismerő – személyek legyenek.* Arról, hogy a hivatal munkatársát, illetve a közreműködő rendőröket milyen szempontok alapján kell kiválasztani, sem a külföldi halálesetének időpontjában, sem a helyszíni bejárásakor hatályos jogszabályok nem rendelkeztek.

Az eljárás második szakasza akkor kezdődik, amikor a kitoloncolandó személyt a légi tolonc időpontjáról tájékoztatják. A Parlamenti Közgyűlés ajánlása értelmében *a kitoloncolásra váró személyt legkésőbb az utazás megkezdését megelőző harminchat órával tájékoztatni kell annak időpontjáról, a célállomásról, a szállítási módjáról, továbbá arról, hogy kísérettel fog utazni.* Az említett körülményről sem a külföldi halálesetének időpontjában, sem a helyszíni bejárásakor hatályos jogszabályok nem rendelkeztek. A vizsgált esetben a tájékoztatás három nappal az utazás előtt megfelelt a Parlamenti Közgyűlés ajánlásában megfogalmazott elvárásnak. Ez az eljárási szakasz akkor ért véget, amikor a kitoloncolásra váró személyt Ferihegy nemzetközi repülőtéren, a BÁH kíséretet ellátó munkatársának, illetve a rendőröknek átadták. Arra vonatkozóan, hogy a kitoloncolásra váró személyt a tartózkodási helyéről milyen körülmények között kell a repülőtérre szállítani, sem a külföldi halálesetének időpontjában, sem a helyszíni bejárásakor hatályos jogszabályok nem rendelkeztek. Ennek az eljárási mozzanatnak a végrehajtási módjáról a Parlamenti Közgyűlés ajánlása sem tett említést.

Az eljárás harmadik szakasza a tényleges kiutaztatás. Ez akkor ér véget, amikor az érintettet a célállomás szerinti állam repülőtérén az illetékes hatóság képviselőinek átadják. A helyszíni bejárás során meghallgatott személyek elmondása szerint „csoportos” légi tolonc, amikor a kiutaztatás valamely – esetleg több egymáshoz viszonylag közel eső – célállomásig közlekedő, kifejezetten az említett célra bérelt légi járművel történik, a BÁH felállítása óta nem volt. A kiutaztatásra valamely menetrend szerint közlekedő légi járatot vesznek igénybe. (Például a helyszíni bejárásakor éppen két albán nőt és egy férfit toloncoltak Tiranába, akiket két női és egy férfi rendőr kísért a Nagykanizsai Határőr Igazgatóság Idegenrendészeti Köz-

pontjából, továbbá a BÁH munkatársa. Mindannyian polgári ruhát viseltek, lőfegyver, könnygáz-spray, gumibot vagy fémbilincs sem a rendőröknel, sem a BÁH munkatársánál nem volt, ezeket tilos felvinni a fedélzetre. Az esetleges váratlan ellenállás leküzdése céljából mindössze néhány műanyag „szíjbilincs” van a kézitáskájukban. A szállítás előtt a határőr-igazgatóság orvosa a nőkről igazolásokat állított ki, miszerint a kitoloncolás alatt álló személyek sem szervi, sem fertőző vagy ragályos betegségben nem szenvednek, repülőgépen szállíthatók, bár egyikük 16–17. hetes terhes volt. Az orvosi igazolások a kitoloncolandó személyek pszichés állapotára vonatkozóan semmiféle információt sem tartalmaztak.)

Sem a külföldi halálesetének időpontjában, sem a helyszíni bejárásakor hatályos jogszabályok nem rendelkeztek arra vonatkozóan, hogy a magyar hatóságok kiutaztatásban közreműködő munkatársai közül ki az, aki *valamely előre nem látható, különös méltánylást érdemlő körülmény esetén – az Ae. 85. § alkalmazásával – a légi tolonc végrehajtásának felfüggesztését elrendelheti. A gyakorlatban a pilóta volt az, aki külső személyként erről döntött. A légi tolonc felfüggesztésével kapcsolatos jogszabályi rendelkezések hiánya az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében biztosított jogállamiságból eredő jobbiztonsághoz való joggal összefüggő visszassághoz eredményez.*

A vizsgálat során meghallgatott személyek elmondása szerint *az a mód, ahogy a kezén, lábán megkötözött, hangoskodó külföldit a rendőrök egy kézikocsin a többi utas személtárára a repülőgép ajtajáig elolták, szokványosnak semmiképpen sem nevezhető. Az említett bánásmód azon túl, hogy kétséget kizáróan alkalmas volt arra, hogy a csarnokban tartózkodó utasokban megbotránkozást, esetleg riadalmat keltsen, a külföldinek az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében biztosított emberi méltósághoz való jogával összefüggő visszassághoz vezetett. Az említett bánásmódra az sem jelenthet elfogadható magatartást, hogy arra a külföldi magatartása miatt került sor, hiszen senki sem vizsgálta, hogy viselkedése rossz pszichés állapota vagy más ok következménye.*

Vajon a kiutaztatás sikertelenné válását követően mi a teendő a külföldivel? A repülőgép fedélzetének elhagyását követően a rendőrök a külföldit milyen célból vitték az ORFK Repülőtéri Biztonsági Szolgálat szolgálati folyosójára, ahol a testi kényszer alkalmazása során elhunyt? A BÁH főigazgatója, a Határőrség országos parancsnoka, illetve az országos rendőrfőkapitány

2001. december 28-án kiadott együttes intézkedése értelmében *a légi tolonc sikertelensége esetén a kiutasított személyt oda kell visszaszállítani, ahol a Ferihegy nemzetközi repülőtérre érkezését megelőzően tartózkodott.* Az említett intézkedés formailag nem ellentétes az Alkotmánnyal, azonban érthetetlen, hogy a légi tolonc későbbi végrehajtására váró személyt – a nemzetközi gyakorlattal ellentétben – átmenetileg nem a Ferihegy nemzetközi repülőtér területén működő, európai színvonalon felújított idegenrendészeti központban szállásolják el, hanem több száz kilométernyi utaztatást követően egy olyan intézménybe szállítják, ahonnan rövid időn belül ismét vissza kell őt hozni.

Az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Egyezmény) 5. cikkének 1. bekezdése alapján mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. A szabadságtól senkit sem lehet megfosztani. Ez alól csak az Egyezményben felsorolt esetek a kivételek, törvényben meghatározott eljárás útján. Az Egyezmény 5. cikke 1. bekezdésének f) pontja értelmében törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel az országba való jogtalan belépés megakadályozása céljából, vagy olyan személy törvényes letartóztatása vagy őrizetbe vétele, aki ellen intézkedés van folyamatban kiutasítása vagy kiadatása céljából. *Az Emberi Jogok Európai Bizottságának álláspontja szerint az Egyezmény 5. cikke 1. bekezdésének f) pontja fogalmi körébe tartozó szabadságelvonásnak minősül, ha a kiutasítást követően az ország elhagyására kötelezett személyt egy repülőgép fedélzetén rendőri kísérettel külföldre szállítják.* Miután az Egyezmény 5. cikke 1. bekezdésén a belső jog szerinti törvényesség betartását kell érteni, *a kitoloncolás végrehajtására irányadó lényeges anyagi és eljárási szabályokat jogszabályban kell rendezni.*

A személyes szabadsághoz való jog – így például kitoloncolás jogcímén történő – korlátozásakor a szükséges és arányosság követelményét érvényesíteni kell. Az arányosság része, *hogy a korlátozás folytán esetleg bekövetkező és eleve ki nem küszöbölhető sérelmek elfogadható mérvű enyhítésére garanciák legyenek.* Megfelelő garanciák nélkül a szabadságelvonásra lehetőséget adó jogszabályok alkotmányosságukat elveszíthetik. *Az Egyezmény 5. cikke 1. bekezdésének f) pontjára, illetve az Alkotmány 55. § (1) bekezdésére figyelemmel a kitolon-*

colás végrehajtásának módjára vonatkozó eljárás szabályok hiánya vizsgáltságot eredményezett.

Az élethez való jog védelme az államnak nem pusztán azt a kötelezettségét jelenti, hogy az egyes emberek élethez való alanyi jogát ne sértse meg, hanem azt is, hogy annak védelméről a jogalkotás útján, illetve szervezési intézkedésekkel gondoskodjék. Az említett kötelezettség magában foglalja azt is, hogy amennyiben valaki a rendőri kényszerintézkedés során váratlanul meghal, az állam az élethez való jog sérelme okainak és körülményeinek felderítését pártatlanul, a rendelkezésre álló bizonyítékok teljes körének számbavételével biztosítani köteles. Az intézmény fennállása alatt az országgyűlési biztosok már több olyan beadványt is vizsgáltak, amelyekben a panaszosok a rendőrségi eljárások során, illetve a rendőrségi épületekben bekövetkezett rendkívüli halálesetek vizsgálatát kifogásolták. A 23/1994. (X. 26.) BM rendelet 6. § b) pontja értelmében a rendkívüli halálesetet annak a rendőrkapitányságnak kell kivizsgálnia, amelynek illetékességi területén a halál bekövetkezett, illetve ahol a holttestet megtalálták. Az idézett jogszabályi rendelkezés eredményeként a rendőrök közeli ismerőseik, gyakran közvetlen munkatársaik ügyében kénytelenek vizsgálgatni, ami alkalmas arra, hogy a kívülállók, különösen a haláleset miatt amúgy is zaklatott lelkiállapotú hozzátartozók számára az eljárás korrektségét kétségessé tegye. Különösen igaz ez akkor, amikor a rendőrség a rendkívüli haláleset körülményeinek felderítését célzó államigazgatási eljárás alatt egy olyan fontos tárgyi bizonyíték vizsgálatát visszautasítja, majd azt megsemmisíti, mint amilyen a külföldi rendkívüli halálesetének körülményeit rögzítő videofelvétel volt. Az említett eljárás a 23/1994. (X. 26.) BM rendelet 11. §-ával is ellentétes volt, ami előírja, hogy a „rendkívüli haláleset kivizsgálása során az eljárási cselekményeket úgy kell végrehajtani, hogy azok adatai egy későbbi, esetleges büntetőeljárásban bizonyítékként felhasználhatók legyenek”. *A külföldi rendkívüli halálesetek körülményeit vizsgáló rendőrségi eljárás a vonatkozó eljárási szabályokat megsértette, és a jogállamiság részét képező korrekt eljárásból való joggal összefüggő vizsgáltságot okozott.*

Az országgyűlési biztosok az éves beszámolójukban az Országgyűlésnek szóló ajánlasként már több alkalommal – mindeddig sikertelenül – kezdeményeztek jogszabály-módosítást annak érdekében, hogy az olyan rendkívüli haláleset körülményeit, amelyben a rendőrség is érintett, egy független szerv, így például az ügyészség vizsgálja meg.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa ezért javasolta, hogy

- a) a belügyminiszter e vizsgálat megállapításai, valamint az Európa Tanács Parlamenti Közgvyűlése említett ajánlásában foglaltak alapulvételével kezdeményezze a kitoloncolási eljárásról szóló jogszabály megalkotását;
- b) az igazságügy-miniszter a Magyar Köztársaság Ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény, illetve a belügyminiszter a 23/1994. (X. 26.) BM rendelet módosítását kezdeményezze annak érdekében, hogy a rendőrségi létesítményekben, illetve a rendőrségi eljárások során bekövet-

kezett rendkívüli halálesetek körülményeit független szerv vizsgálja;

- c) a belügyminiszter saját hatáskörében intézkedjen annak érdekében, hogy a légi toloncot megelőző orvosi vizsgálat a kiutasított személy pszichés állapotára is kiterjedjen. Szabályozza az olyan személy kiutaztatásának végrehajtásával kapcsolatos teendőket, aki a szállításával járó megterhelést egészségi vagy mentális állapota következtében átmenetileg nem vagy csak különleges feltételek mellett képes elviselni.

(OBH 1004/2001. számú ügy)

A jogalkotásról szóló törvényjavaslat az alkotmányügyi bizottság előtt

A február közepén összeülő Országgyűlés folytatja a jogalkotási szabályokat tartalmazó törvény vitáját. Az Alkotmány- és Igazságügyi Bizottság november 24-én tárgyalta a jogalkotásról szóló T/4488. számú törvényjavaslatot és az azokhoz benyújtott 69 módosító indítványt. A Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) több javaslatot fogalmazott meg, különös tekintettel a jogalkotás nyilvánosságára. A törvényjavaslat szövege elérhető az Országgyűlés honlapján (www.parlament.hu). Az alábbiakban Faur Márta összeállításából emeljük ki a legfontosabb elemeket.

- A szakminiszter köteles lesz biztosítani, hogy a kormány elé terjesztendő jogszabály tervezetéről véleményt nyilváníthassanak az állampolgári jogok országgyűlési biztosai, továbbá a nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatai. (36. §)
- A bizottság támogatta azt a módosító indítványt, miszerint „a véleményezésre bocsátott jogszabálytervezeteket, valamint az azokhoz kapcsolódó előterjesztéseket vagy szakmai indokolásokat közzé kell tenni a jogszabályt előkészítő minisztérium honlapján.”, illetve ha a közzétett törvénytervezet más törvény rendelkezései legalább egynegyedének módosítására irányul, akkor a módosítani kívánt törvényt a módosításokkal egységes szerkezetben szintén közzé kell tenni a honlapon. „A jogszabályt előkészítő minisztérium honlapját a vélemények, javaslatok fogadására alkalmassá kell tenni, továbbá meg kell jelölni a véleménynyilvánításra nyitva álló határidőt.” Hasonlóan vélekedtek arról az indítványról, amelynek értelmében a véleményezési határidő egységesen a tervezet megküldésétől

(közzétételétől) számított legalább 30 nap legyen. Ez alól egy kivétel van, mert „indokolt esetben a Miniszterelnöki Hivatal vezetője engedélyezheti” a rövidebb, de legalább 5 munkanapos, átfogó vagy nagy terjedelmű jogszabály esetén a 10 munkanapos határidőt”. Mi történik a beadott észrevételekkel? „A jogszabály előkészítője mérlegeli a véleményező észrevételeit, és az észrevételekről, valamint az elutasított észrevételek esetében – a nyilvánvalóan alaptalan észrevételek kivételével – az elutasítás indokairól a honlapján összefoglaló jelleggel tájékoztatást ad.”

- Az eredeti javaslat szerint csak azokban a kérdésekben lehetett volna véleménynyilvánítani, amelyek az illető által „képviselet és védett érdekeket, illetőleg társadalmi viszonyokat és csoportokat közvetlenül érintik.” A közvetlenül kifejezés kikerült javaslatból a bizottság döntése szerint. Ebből következik, hogy a szakminisztérium nem hivatkozhat arra, hogy az adott társadalmi szervezet a véleményét „érintettség hiányában” nyújtotta be, és ezért azt nem kell figyelembe vennie, így megvalósul, hogy a véleményezés jogát bárki gyakorolhatja. (38–39. §)
- A bizottság elfogadta azt a módosító javaslatot, amelynek alapján az Országgyűlésnek vagy bizottságainak a törvényjavaslattal kapcsolatos üléseiről szóló jegyzőkönyveit az Országgyűlés honlapján közzé kell tenni.
- Ugyanakkor nem támogatták azt a TASZ-tól származó módosító javaslatot, amely kimondta volna, hogy a jogszabálytervezetek közérdekű adatok, valamint azt sem, hogy a minisztériumok költségterítés ellenében kötelesek legyenek a kért tervezetet

Gyerekes határsértők

postai úton megküldeni a (kisebb, vidéki) civil szervezeteknek. A jövőben nem lehet majd a jogalkotási eljárási szabály megsértése miatt a kormányhoz panasszal fordulni, bár lehetséges, hogy helyette a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter lesz a „panasz fórum”.

- A 47. §-ból, amely a nem kormányzati szervek által lefolytatott jogszabály-előkészítési eljárásról rendelkezik, kikerült az a szabály, amely előírta, hogy az Európai Bizottsággal, az Európai Központi Bankkal és az Európai Unió tagállamaival történő egyeztetési szabályokat ezekben az esetekben is figyelembe kell venni.
- A bizottság szerint az Országgyűlés házsabályát kellene módosítani, hogy minden olyan társadalmi szervezet, amely egy-egy törvényjavaslat-hoz érdemi álláspontot nyújtott be, meghívást kapjon a témát tárgyaló illetékes parlamenti bizottság ülésére.
- Az eredeti törvényjavaslat-hoz képest változás: „A Magyar Közlönyt a megjelenésével egyidejűleg az erre a célra fenntartott honlapon bárki számára ingyenesen hozzáférhető módon közzé kell tenni.” A Magyar Közlönyön kívül a kormány, a minisztérium és az országos hatáskörű szerv hivatalos lapjait a megjelenésükkel egyidejűleg az adott szerv honlapján bárki számára ingyenesen hozzáférhető módon közzé kell tenni. Ha a helyi önkormányzat saját honlapot tart fenn, akkor a rendeleteit bárki számára ingyenesen hozzáférhető módon azon is közzé kell tenni. (55–57. §)
- Továbbá, a Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteményét, illetve a Hatályos Jogszabályok Gyűjteményét „elektronikus formában, az erre a célra fenntartott honlapon bárki számára ingyenesen hozzáférhető módon közzétegyék” megfogalmazásra módosult a szöveg. Tehát a Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteményét évenként, a hatályos Jogszabályok Gyűjteményét a változások haladéktalan átvezetésével erre a célra fenntartott honlapon bárki számára hozzáférhetővé kell tenni. Üzleti célú felhasználás esetén kormányrendelet szabályozhatja a díjfizetést. (59. §)
- Az adatvédelmi ombudsman javaslatát támogatták a parlamenti pártok: a miniszteri jogalkotási terv közzétételéről a miniszter, illetőleg az általa kijelölt személy, a jogszabálytervezetek minisztériumi honlapon való közzétételéről a miniszter, illetőleg az általa kijelölt személy gondoskodik. Végül, az önkormányzati rendelet közzétételéről az önkormányzat jegyzője gondoskodik.

Két osztrák újságíró többször is átlépett a lassan légiessé tett osztrák–magyar határon a Fertő tó közelében, tesztelve az ellenőrzési rendszer éberségét, biztonságát (*Magyar Hírlap*, 2004. január 30.) Élményeiről a *News* osztrák hetilapban számoltak be, fotókkal, térképpel is színesítve beszámolójukat. Az újságírók fényes nappal, a Pamhagen és Andau közötti határszakaszon jutottak át osztrák területre, akadályok nélkül. Az osztrák katonák látták, sőt szinte

barátságosan üdvözölték őket. A határőrség szóvivője szerint ez érthetetlen és gyermekes kísérlet. Három éve ugyanis a magyar és az osztrák határőrök együtt szervezik a szolgálatot a közös határszakaszon. Így csak az egyik oldalon őriznek, ellenőriznek. Az adott helyen az osztrákok voltak a sorosak. Bezzeg, ha a magyarok lettek volna, úgy nem ússzák meg ilyen szárazon az újságírók! Mint tudjuk, a gyerekeknek is csak egy része bukik le...

Magyar adomány

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága sajtóközleményben adta hírül, hogy a 2003. december elején Genfben tartott Adományozói Konferencián Magyarország képviselője bejelentette: 2004-ben a szervezet programjaihoz a 2003-as évi összegnek az ötszörösét fogja biztosítani. A hozzájárulás tavaly 40 ezer dollár volt, míg idén ezt 156 ezer euróra emeli a 40 ezer dolláros alaptámogatáson felül. A megnövelt hozzájárulással hazánk példát mutathat a többi, Európai Unióhoz csatlakozó állam számára, egyben felzárkózva a jelentősebb adományozó országok közé, erősítve a Főbiztosság széles körű segítő tevékenységét.

Migráció és/vagy kettős állampolgárság

Az RMDSZ elemzése szerint Erdélyben 14–15 százalékra tehető azok aránya, akik magyar állampolgárság birtokában áttelepülnének Magyarországra. Régióként 7 és 22 százalék között mozognak az arányok Romániában (*Népszabadság*, 2004. január 17.). Ez elég komoly ellenérv a kettős állampolgárságot általános gyógyszerként tekintők számára, azaz éppenséggel bizonyíték a migráció növekedésére.

A vajdasági magyarok szerint a migrációs hatásokat vizsgáló külügyminisztériumi elemzés téves alapról indul, mert éppen az eddig gyűjtött ötvenezer aláírás a bizonyíték, hogy az aláírók nem akarnak tömegesen áttelepülni. Ugyanis aki akart, már állampolgárság nélkül is átköltözött Magyarországra vagy más európai államba, a bombázások vagy éppen a behívók elől menekülve. Februárban lesz a MÁÉRT ülése, ahol a külügyérek bemutatják a tanulmányt. Addig pedig gondolkodhatnak a politikusok, miként viszonyuljanak a szülőföldön boldogulásra „kárhozzatott” határon túli magyarok 13 év alatt legalább félmillió kivándorolt tömegéhez.

A sokféle érveléshez az érdeklődők figyelmébe ajánljuk, hogy a 800 magyarországi középiskolás körében végzett friss felmérés (*Educatio*) szerint a mai tizenévesek 10 százaléka egy időre vagy állandóan külföldön képzelet elmentett életét. Az értelmiségi szülők

gyermekei körében ez az arány az átlag kétszerese. A gyerekek negyede úgy gondolja, hogy itthon vagy külföldön luxuskörülmények között él majd, míg öt százalékuk szerint felnőttként lesznek anyagi gondjai. Tehát a határon túli fiatalok közül azoktól várható a szülőföldön maradás, akiknek szülei nem értelmiségiek, és nem vágnak többre, mint normál polgári jólétre, városi életre, saját házra a zöldövezetben, ahogy magyarországi kortársaik. Kérdés, hogy ez megvalósítható-e a szülőföldjükön.

A foglalkoztatási kvóta

A foglalkoztatáspolitikai és munkaügyi miniszter meghatározta, hogy 2004-ben egyidejűleg összesen 84 ezer fő külföldi foglalkoztatható engedéllyel (*Magyar Közlöny*, 2004/7. sz.). 2003-ban a kiadott engedélyek száma vagy 20 ezerrel maradt alatta a kvótának. Azt, hogy a jogszabály vagy nemzetközi egyezmény alapján valójában hány külföldi dolgozott az országban, senki sem tudja. Vajon a kvóta szerény emelése kapcsán – éppen az EU-csatlakozás évében, amikor még kevesebb lesz a kiadandó engedély az uniós polgárok miatt – kikre számít a foglalkoztatási hivatal? Csak nem a környező országokból érkezőkre?

A hónap idézete

Jiri Grusa cseh író – most éppen bécsi nagykövet – lett a PEN Klub új elnöke. Ennek alkalmából beszélgetett vele Szászi Júlia Bécsben. Pályájáról, irodalmi elképzeléseiről, és persze új elnöki ambíciójáról esett szó, majd ezzel zárta az interjút: „A kis nyelvek irodalmának közvetítését fontosnak tartom, de nem úgy, hogy harcolunk a nagyok ellen. Nem ezek jelentik a veszélyt, hanem a leegyszerűsítés, vagy az, hogy az identitás keresése gyűlöletbeszédre ragadtatja a kisebbségeket. Mi, közép-európaiak ezzel nagyon is tisztában vagyunk, hiszen a legrosszabb hagyományaink közé tartozik az ilyesmi. Nekem személy szerint lesújtó élmény volt a beszélgetés Csúrkával – fel is idéztem ezt egyik esszémben –, egyszerűen nem értettem, hogyan lehet visszatérni ehhez a nyelvezethez, amely e térségben már annyi szenvedést és halált idézett elő. A nemzetközi PEN Klub tisztázza a harc a szólásszabadságért. De tudatosítanunk kell, hogy a szólás szabadsága nem azonos a gyűlölködés szabadságával.” (*Népszabadság*, 2004. január 2.)

Önnek 1% – de a menekülteknek többet jelent!

A személyi jövedelemadó törvényi szabályai lehetővé teszik, hogy a magán-személyek is rendelkezzenek a befizetendő adójuk egy-egy százalékáról. Az egyiket – külön törvényben meghatározott feltételek esetén – alapítványoknak, társadalmi szervezeteknek vagy nevesített közintézménynek juttathatják, míg a másikat egyháznak vagy a költségvetési törvényben megjelölt kiemelt költségvetési előirányzatnak. Amennyiben Ön fontosnak tartja, hogy adója összesen két százalékáról közvetlenül döntsön, éljen a törvény adta lehetőséggel! Ezzel komoly segítséget nyújthat egy-egy szervezetnek. (Felhívjuk a figyelmet, hogy erre csak akkor van módja, ha egyetlen szervezet részére ajánlja fel adóját, mert az egynél több társadalmi szervezet számára tett minden rendelkező nyilatkozatot az adóhatóság automatikusan érvénytelennek tekinti.)

A Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület is jogosult a felajánlások fogadására. Kérjük, hogy adják idén is befizetett adójuk 1 százalékát az egyesületnek. A támogatási összeget, a múlt évhez hasonlóan, menekült gyermekek táboroztatására szeretnénk fel-

használni. A kitöltött rendelkező nyilatkozatot a hírlevélhez mellékelten találhatók, amelyet csak borítékba kell tenni, és az adóbevallással együtt beadni.

Előre is köszönjük – a menekültek nevében is – szíves támogatását.

EUMC

2004. február 6-án került sor az MTA Kisebbségkutató Intézet Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpontja szervezésében a Rasszizmus és Idegenellenesség Európai Megfigyelő Központjával (EUMC) közösen a kisebbség- és jogvédelemmel foglalkozó magyarországi szervezetekről szóló projekt ismertetésére.

A rendezvény házigazdája Sik Endre volt, előadást tartott Karacs Gábor (az EUMC munkatársa) a rasszizmusról és az idegenellenességről az EU megközelítésében. Fleck Gábor beszámolt egy helyzetjelentésről: vajon milyen a kisebbségek helyzete a hazai oktatásban? Kőszeghy Lea a kutatóközpont jövőbeli terveit ismertette a rasszizmus és idegenellenesség terén.

Karácsonyi ajándékok a bencés diákoktól

2003. november 11-én, Szent Márton napján meghívást kaptam Pannonhalmára, hogy az iskolánapon előadást tartsak a Magyarországon élő menekültek helyzetéről. A gimnázium hagyományai szerint Szent Márton napján – a névadóra emlékezve – egy csoport áll a középpontban, így 2003-ban a választás a menekültekre esett.

Már délelőtt megérkeztem a menekült napi rendezvényre, ahol pezsgett az élet. Bolhapiac, jósda, koncert, sportrendezvények, számtalan édesség és más ételek fogadták a látogatókat. Mindennek az volt a célja, hogy adományokat gyűjtsenek a menekülteknek. Némi pénz fejében ehettem-ihattam, vásárolhattam, koncertet hallgathattam, sőt még kígyót is simogathattam. Igen jól éreztem magam, és ámuldoztam a fiatalok kreativitásán, ötletein! 436 ezer forint gyűlt össze, amelyet a befogadóállomáson élő menekültek karácsonyi ajándékra szántak. Magán-személyek, fiatalok összefogásából a Menedék Egyesület történetében ez volt az eddigi legnagyobb adománygyűjtés. Ebből az összegből a Bicskén és Debrecenben dolgozó kollégáink vásároltak különféle ajándékokat (édességeket, játékokat, élelmiszereket, sőt a nagyon fontos telefonkártyákból is jutott), melyek a kará-

csionyi ünnepségen találtak gazdára. A bicskei befogadóállomáson szervezett ünnepségre a bencés diákok egy csoportja is eljött. Citerazenekaruk műsorával szebbé tették az estét, majd személyesen kiosztották az ajándékokat. A Pannonhalmi Bencés Gimnázium jóvoltából idén számos menekült gyerek és felnőtt kapott karácsonyi ajándékot.

A menekültek és a Menedék Egyesület dolgozói nevében köszönöm!

Beke Dorottya

Bevonhatók-e a menekültek a menekültügyi politikába?

Ezt a témát tárgyalta a londoni székhelyű ernyőszervezet, az Európai Menekültekkel és Száműzöttekkel Foglalkozó Tanács (ECRE) a Gentben, 2003. november 12–14. között megrendezett konferenciáján.

A meghívott civil szervezetek véleményére voltak állítólag kíváncsiak, hogy azokat összegezve eljuttathassák az EU illetékes szerveihez, hiszen igen nagy a távolság a szabályozásról, politikáról döntők és a menekülteket segítők között. Az ECRE e kezdeményezésével ezen igyekezett segíteni.

Úgy tűnik, nehéz megtalálni a módját, miként tudnak egymással folyamatosan tartalmas és nem csak formális

párbeszédet fenntartani az európai civil szervezetek anélkül, hogy a hasonló nagyszabású konferenciákba belehalnának a résztvevők.

A hosszúra nyúlt előadások és a rövidebbre szabott viták csak erősítették kétegyemet: miként lehetne megalkotni azt a szervezeti rendszert, amelyben a tagállami – és rövidesen a magyar – civil szerveződések, és soraikban a menekültek, olyan profik, fegyelmezettek és előrelátóak lesznek, hogy a készülő uniós normák megalkotásában hatékonyan vesznek részt. Ehhez első lépésként itthon kell ennek alapjait megteremteni.

Bősze Barbara

Kivándorlók kalandos szökései

Balás Róbert szerkesztésében jelent meg a *Menekülés – Kivándorlók kalandos szökései* (Panoráma Könyvek, 2004) című kötet, amelyben magyarországi vagy erdélyi kivándorlók mesélik el, miként került sor a vasfüggönyön keresztüli kivándorlásukra. A sokféle életút nincs tanulságok nélkül. Egy történetet idézünk.

Dancs Rózsa Érmihályfalván született, és Torontóban találta meg maga és gyermekei számára a boldogulást. Könyvtár–magyar szakos tanárként az 1980-as években sok okból elvágott a romániai életből.

Az első nehézség az útlevel megszerzése volt. „Két tábla, pult alatt szerzett magyarországi mogyorós csokoládéval, fél liter magyar barackpálinkával, egy karton Kent cigarettával és egy kiló babkávával szereztem meg. Pontosan emlékszem, július 17-én reggel nyolc óra harmincöt perckor sikerült átnyújtanom a becses nejlonzacskót az illetékesnek. Hajnali öt óra negyvenötkor kiálltam arra az utcárokra, amelyen az útlevelesztály alkalmazottjának minden nap át kellett sétálnia ahhoz, hogy a hivatalba érhesen, és vártam. Órákon keresztül vártam, míg egyszer valóban felbukkan a sarkon. Teketóriázás nélkül a kezébe nyomtam a csomagot, sok sikert kívánva érettségizett kislánya jövőjéhez. Hatott a gesztus, és délután öt óra húszkor a keztemben volt a zöld könyvecske. Soron kívül, vagyis a sorok után. Az utolsó, otthon megélt másfél esztendőnek minden szerdáján beálltam ugyanis a sorba a rendőrségen, hogy az ablakocskánál közölhessék velem: a vízumkéresemet újból elutasították.

Csak a férjem tudott lassan formálódó elvándorlási szándékomról. Abban egyeztünk meg, hogy a gyerekekkel előremegyek, és ő majd utánunk jön. [...] A Budapestre tartó utasokban Kozlovár után a felszabadultság nyugalma rendszerint a veszély érzésével társult, mert a vámvizsgálat mindig hozhatott kellemetlen meglepetéseket. A fülkében – alvó gyermekeimen kívül – egy fiatal lány ült. A Brassó melletti Hosszúfaluból utazott a völegényéhez, és az érzelmeibe kapaszkodva nem félt a vámosoktól. Ami azt illeti, nekünk sem volt mitől tartanunk, mert jószerivel nem is volt csomagunk.

A vámvizsgálatot végző tiszt jóképű volt, illatfelhőben pásztázta végig a fiatal útítársnőt, és kizárólag vele törődve kérte el az útlevelemet. Egyszer csak, minden átmenet nélkül, durván kirántotta alvó kislányom feje alól az utazótáskát, amelybe a gyerek az apróságait csomagolta, és elegánsan hosszú ujjait a babaruhák alá merítve, kihúzta onnan az Ex libris mint irodalmi illusztráció című szakdolgozatomat.

Tudtam-e eddig, hogy egyáltalán velünk van ez a disszertáció, vagy csak szó volt arról, hogy a magyarországi barátnőmnak ajándékoznék egy példányt belőle az anyaggyűjtésben nyújtott segítségéért, ma sem tudnám megmondani. De a táskában volt, és ez a pacsulis díszkan tudta, hogy honnan kell kitepnie. A gyerek feje alól, ahova még az apja helyezte gondosan a brassy állomáson.

Tudták Nagyváradon is. Mert onnan egy hivatalosan kirendelt bizottság már várt Biharkeresztesen, mire befutott a vonat a határállomáson, hogy átfésülje a dolgozatom 235 oldalát, kutatván a sorok között a párt- és államellenes jegyeket. Amíg a társaság a szomszédos fülkében olvasott, és vitatta, hogy a mottóként használt Illyés Gyula-versor a művészetek testvériségéről elegendő bizonyítéka-e a hazaáruló osztályidegenségemnek, addig a határőrség sorfalat állva a peronon várt a letartóztatásomra.

Másfél órát vesztegelt a szerelvény, a nyári kánikula kezdett előtörni, már a katonák is hangoskodtak, hogy mi lesz végre. [...] »A könyv itt marad. Most magukat elengedem, írok egy jegyzőkönyvet, s amikor majd visszajönnek, tisztázzák a dolgot. A könyvet lefoglaljuk, addig eldöntik, hogy mi lesz magával.« Az a jegyzőkönyv most is megvan. Akkor csak meredtem rá, mint egy ostoba kérdőjelre: hogy lehetett ezeknek ilyen szimatjuk? Honnan tudhatták, hogy ez a dolgozat abban a táskában van? [...]

A titok csak évekkel később derült ki, válásom során: egy »szekus« besúgó felesége voltam, akinek kijelölt alanya gyermekeinek édesanyja volt, a magyar szakos tanár feleség – én.

Eme első stáció után következett a többi. Jóval később, az ausztriai menekülttáborban ért utol egy váddal terhes magyar értelmiségi kérdése, hogy mi-

ért kellett disszidálnom, miért nem maradtam az anyaországban? [...] hivatalos befogadási kérelmemet már évek óta ismételtlen visszautasította a magyar állam. Sem mint magyartanárra, sem mint egyszerű magyar ajkú halandóra nem volt szükség ott, ahol gyakran románnak titulálták az erdélyi magyart, oláh cigánynak, aki púpként csúfítaná el a nemzet gerincét, ahol vezető állást betöltő személyiség háromszor kérdezte újra Sepsiszentgyörgy magyar nevét, és elfordult tőlem, hogy együgyűségem miatti felháborodását leplezze: »Nahát, hogy még a saját faluja nevét sem tudja!« – morgással. Az már csak mellékszövegje ennek a nyaralási rapszódiónak, hogy egy hónap alatt harminckétszer fordultunk vissza Ferihegyről, mert a Svédországba induló repülőgépre nem szállhatunk fel érvényes útlevel nélkül. Annak immár a magyarországi érvényessége lejárt, más megoldás híján végül a Hegyeshalom felé induló vonatra váltottam jegyet.

Arról viszont egy gorombácska szőke határőr leszállított a határállomáson, két bordám közé nyomva pisztolyát, miután ajánlotta, hogy a két gyerekemmel vessem magamat a Dunába, de ő Ausztriába ki nem enged bennünket. Becsületére szolgáljon, diszkréten végezte a dolgát: amikor kértem, hogy a gyerekeimet ne ijessze meg, letakarta a fegyverét, és úgy lökött le a vonatról, mintha udvariaskodott volna, csak a mozdulata sutára torzult.»

A vonat sokáig vesztegelt, de szerencsére az útleveleket visszakapták. Amikor aztán az ellenkező irányból több vonat is befutott, és a kislánynak pisilnie kellett, a kislány pedig enni akart, kiengedték őket az állomás területére a mamával együtt. A bécsi vonat éppen indult, gyorsan felugrottak rá. A vonat hamar kifutott, és az osztály egykedvű vámosok, határőrök pedig már nem sokat kérdezősködtek a kupében.

Felelős szerkesztő: dr. Tóth Judit

Felelős kiadó:

Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület

A hírlevelet gondozta a Sík Kiadó Kft.

Tipográfia, tördelés: Beck Bojanka

Nyomás: Nagy és Társa Nyomda

Kérjük a migránsokat, menekülteket tömörítő, továbbá érdekeiket képviselő társadalmi szervezeteket, helyi önkormányzatokat, hogy működésükről, rendezvényeikről, valamint kiadványaikról tájékoztassák szerkesztőségünket. Célunk az, hogy e szerény hírlevél lehetőségein belül elősegítsük a migrációra vonatkozó információk cseréjét. Információikat, anyagaikat az alábbi címre várjuk: MENEDÉK EGYESÜLET, 1074 Budapest, Rákóczi út 80. II. em. 2/a. Tel.: 322-1502, fax: 479-0272.